

10.33537/sobild.2021.12.2.13

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 29.03.2021
Kabul edildiği tarih: 11.06.2021
Yayınlanma tarihi: 30.06.2021

Article Info

Date submitted: 29.03.2021
Date accepted: 11.06.2021
Date published: 30.06.2021

OTORİTE ÜZERİNE: ARENDT VE KOJÈVE'İN KAVRAMSALLAŞTIRMALARININ MUKAYESELİ OLARAK İNCELENMESİ

ON AUTHORITY: A COMPARATIVE EXAMINATION OF ARENDT
AND KOJÈVE'S CONCEPTUALIZATIONS

Mehmet Burak ÜNAL 

Doktora öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Siyaset Bilimi Bölümü, mehmetburakunal@gmail.com

Anahtar sözcükler

Otorite; Arendt; Kojève;
Fenomenoloji; Otoriteriyen
rejimler; Post-truth

Keywords

Authority; Arendt; Kojève;
Phenomenology; Authoritarian
regimes; Post-truth

Öz

Otorite, siyaset bilimi literatürünün temel kavramlarından birisi olarak öne çıkmakta olup genellikle iktidar, güç, zor ve şiddet gibi diğer mefhumlarla birlikte incelenmektedir. Öznelerarası bir ilişki biçiminde kendini açığa vuran otoritenin içeriğine yönelik tartışmalar muhtelif olsa da kavramın esas itibarıyla ne anlama geldiğini belirtmenin kuramsal bakımdan kolay olmadığı söylenebilir. Bu doğrultuda fenomenoloji geleneğinden beslenen ve 20. yüzyılın aynı döneminde yaşamış olan Hannah Arendt ve Alexandre Kojève, doğrudan otorite kavramının özüne inmeye uğraşmışlardır. Arendt'e göre zor ve iknanın arasında konumlanan otoritenin siyasal kökenine antik Roma'da rastlamak mümkündür. Bu perspektifte otorite, kurucu edime ve atalara referansta bulunarak siyasal bir topluluğun kalıcılığını ve bütünlüğünü sağlar. Kojève ise Arendt'ten daha ileri giderek otoriteye hem pozitif bir tanımlama yapar hem de dört temel otorite tipi belirler. Kojève'e göre kurucu bir rolü olan ve şiddet ile baskıdan farklı nitelendirilmesi gereken otoritenin kaynağında, kendi eylemlerini değiştirmeksizin ve bir tepkiyle karşılaşmaksızın başkalarının eylemlerini değiştirebilme yetisi yatar. Bu bağlamda bu çalışma, Arendt ve Kojève'in görüşlerinin mukayeseli bir incelemesini yaparak otorite nosyonunun iki düşünür tarafından fenomenolojik yaklaşımla nasıl ele alındığını irdeler. Özellikle güncel dönemde "otoriter rejim" tartışmalarına indirgenerek kendi başına kullanışlılığı kısıtlanan otorite kavramının barındırdığı incelikler ve kurucu boyutun, bu çalışma sayesinde detaylarıyla ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Aslen teorik bir çalışma hüviyetinde olan bu karşılaştırma ayrıca otorite, iktidar, zor ve şiddet gibi yakın anlamlı addedilen kavramlar arasındaki ayrımların daha net çizilmesine de katkı sunmayı hedefler. Çalışmada, son zamanlarda öne çıkan "otoriter popülizm" ve "rekabetçi otoriteriyenlik" gibi terimlerde yer alan "otoriterlik" vurgusunun, otorite kavramının muhtevasına zıtlık teşkil edecek şekilde düşünülmesi gerektiği iddia edilir. Buna ilaveten, otoritenin kurucu rolünün post-truth tartışmalarında sıklıkla dile getirilen "uzmanlığın otorite krizi" varsayımlarından da bir çıkış yolu olabileceği fikri savunulur.

Abstract

The notion of authority stands out as one of the most prominent concepts in the political science literature and is often examined alongside with other terms such as power, force, coercion and violence. The debates on authority are multi-faceted and yet, it turns out to be a difficult task trying to clarify what the concept essentially implies. Following this vein, Hannah Arendt and Alexandre Kojève, who were followers of the phenomenological tradition and lived through similar political experiences of the 20th century, attempted to grasp the essence of the concept of authority directly. According to Arendt, it is possible to trace back the political origins of authority, which she locates between coercion and persuasion, to the ancient Roman era. In this perspective, authority is essential to the permanence and integrity of a political community, vis-à-vis its reference to the founding act. Kojève, on the other hand, goes further than Arendt and provides a positive definition to authority and identifies four basic sub-categories for it. According to Kojève, authority, which has a constitutive role, underlies the ability to change the actions of others without changing one's own actions and without resorting to violence. In this respect, this study tries to present how the notion of authority is conceptualized in Arendt and Kojève's views comparatively. This study, which is primarily a theoretical work, also aims to establish a clearer distinction between notions such as authority, power, violence and coercion. As a consequence, it is argued that the term "authoritarian" in contemporary discussions on "authoritarian populism" and "competitive authoritarianism" should be understood as more in stark contrast than in synch to what Arendt and Kojève conceptualizes as authority. In addition, this comparative study on authority might contribute to the so-called "the authority crisis of expertise" in current discourses on post-truth.

1. Giriş: Otorite Kavramı ve Kavramın Güncel Literatürdeki Kullanımları

Siyaset bilimi literatüründe, siyasal düşünceler tarihi çalışmalarının ekseriyetle başlatıldığı antik Yunan ve Roma dönemlerine kadar izi sürülebilecek olan otorite kavramı, Mendel ve Sennett'a göre sezgisel olarak aşağı yukarı herkesin hakkında bir hisse sahip olduğu bir olgu olmakla birlikte tanımlanmasına gelindiğinde zorluk çıkartabilen bir özelliğe sahiptir (Mendel, 2005, s. 31; Sennett, 2017, s. 28). Otorite, etimolojisi itibarıyla Latince *auctoritas* kökeninden gelmekte olup bir yandan "yazar, kurucu, öncü, aktör" anlamlarına gelen *auctor*, diğer yandan da "çoğaltmak, artırmak, önünü açmak" karşılıklarını sunan *augere* sözcükleriyle ilintilidir. Buradan bakıldığında kelime kökeninin "kuruluş" ve "kurucular" ile "kuruluşun çoğaltılması" gibi anlamlarla siyasal imgelemde kullanılışı izah edilebilir. Ayrıca *auctor* tarafından ortaya koyulan ürün, dayanıklı ve kalıcı olduğu ölçüde zamana medyan okuyan bir niteliğe sahiptir (Sennett, 2017, s. 31). Bu yönüyle insanlar açısından ölümlülüğün aşılacak sürekliliğin elde edilmesi otoriteden geçer (Arendt, 2020b, s. 140). Yani otoriteden bahsederken göz ardı edilemeyecek unsurlardan birisi kalıcılık ve istikrar olacaktır.

Arendt'e göre antik Yunan düşüncesi, dili ve siyasal pratiğinde açıkça kendisine müstakil bir yer bulamayan, fakat örtük olarak özel alanda efendinin köle üzerinde ve erkeğin kadın ile çocuklar üzerinde sahip olduğu yetkiyi andıran kavramsal nüvelere sahip otorite mefhumu (Arendt, 2020b, s. 151-152), en belirgin ve belki de kurucu örneğini antik Roma döneminde göstermiştir. Özel alanda *pater familias*¹ ile bir babanın örneğin çocuğunun eylemlerine yönelik verdiği onaylama yetkisi, kamusal alanda ise *potestas* sahibi halk adına harekete geçirilen eylemleri meşrulaştıran ve tasdik etme yetkisini haiz bulunan Senato'yla ilgili olan otorite, diğer yandan da sürekli Roma'nın kurucularına referansla siyasal yapının yeniden kurulmasını ve kalıcılaştırılmasını imler. Buradan bakıldığında özel alandaki otorite ile Senato'nun kamusal meselelerde sahip olduğu otorite arasında doğrudan bir bağ bulunur (Furedi, 2013, s. 61). "*Cum potestas in populo auctoritas in senatu sit.*" ("İktidar halktan, otorite Senato'dan gelir.") görüşü vesilesiyle siyasette iktidar ve otorite birbirini tamamlar (Yılmaz, 2015, s. 172); otorite de cumhuriyetçi yönetimi ve ataların mirasını halk iktidarının olası aşırılıklarından korur (Brunkhorst, 2006, s. 187). Halk iktidarı Roma'nın geç döneminde tasfiye olma noktasına geldiğinde dahi, Senato tüm iktidarsızlığına rağmen sahip olduğu otorite sayesinde meşruiyet verebilmeye yetkili tek merci olarak kalabilmiştir (Schmitt, 2008, s. 459). Bu yönüyle otorite, özellikle Arendt'in de kendine özgü tarihsel-fenomenolojik incelemesinde antik dönemin siyasal yapısını

anlamlandırmak açısından oldukça önemlidir ve kurucu bir role sahiptir. Roma'da Senato, iktidar namına gerçekleştirilen her edimde kurucular ve ataları kıstas olarak siyasal yapının kendisini yeniden var edip kalıcılık arz eden zemini perçinler. Yani otoritenin siyasal ve kamusal düzlemdeki başat örneği antik Roma pratiği ile bu dönemin düşünürlerinin çalışmalarından çıkarılabılır².

Moderniteyle birlikte kullanımı Max Weber gibi teorisyenlerin eserleriyle tekrar ivme kazanan otorite kavramı, Carl Schmitt, Richard Sennett, Leo Strauss, Hannah Arendt, Carl Joachim Friedrich ve Alexandre Kojève'in de çalışmalarında kendisine bir yer bulmayı başarmıştır. Bu düşünürlerin bazılarında örnek vermek gerekirse, Max Weber'in yasal-bürokratik, geleneksel ve karizmatik otoriteden müteşekkil üçlü şeması (Weber, 1978, s. 215), otorite tartışmaları bağlamında ana referans noktalarından birisi kabul edilebilir. Leo Strauss'a göre ise "büyük hizmetlerin en iyi karşılığı" olan onurdan daha fazlasını içeren otorite, "en yüce hizmetlerin en olağanüstü karşılığı" şeklinde ifade edilir (Strauss, 2013b, s. 193). 21. yüzyıla gelindiğinde otorite, sıklıkla "otoriter rejim" tartışmalarının içerisinde örtük bir biçimde önemini muhafaza eder. Yani kendi başına bir inceleme nesnesi olmaktan ziyade, siyasal rejimlerin yapılarının araştırılmasında "otoriterlik" kavramına mündemiç bir pozisyon alır ve gündemdeki yerini özellikle demokrasi tartışmalarında konumlanabilmesi sayesinde elde tutar. Bu duruma dünya genelinde artış gösteren, elit karşıtlığı ve yeknesak bir halk imgesinin siyaseten mobilize edilmesiyle çekirdeği örülen popülizm vakalarının anlamlandırılmasına yönelik kullanılan, bunlara ilaveten de katı bir güvenlikçilik, kabilecilik ve dışlayıcılığı beraberinde taşıyan "otoriter popülizm" (Norris ve Inglehart, 2019) ve diğer yandan seçimlerin mevcudiyetine karşın süreçlerin adalet ve hakkaniyetten uzak gerçekleştiği demokrasileri nitelemek için geliştirilmiş olan "rekabetçi otoriterlik" (Levitsky ve Way, 2011) gibi terimler misal verilebilir. Her iki örnekte de odak noktası otorite kavramının kendisi olmaktan ziyade popülist politikalar, popülist liderin kişisel özellikleri ve genellikle baskıcı ya da kısıtlayıcı gibi sıfatlarla kodifiye edilen otoriter rejimlerdir. Dolayısıyla bu tartışmalarda bir otorite tanımı adeta verili kabul edilmekte, otoritenin ne olduğu irdelenmemekte ve otorite, otoriterlik şemsiyesi altında demokrasi ve özgürlüklere doğrudan bir tehdit görülmektedir. Sennett'in daha önceden belirttiği gibi otoritenin kökü *auctoritas*'ın Latince kökeninde aranabilmekteyken, "otoriter" sözcüğü daha ziyade baskıcı bir sistem ya da kişi için kullanılmaktadır (Sennett, 2017, s. 31). Bu durum, otorite kavramının bu menfi çağrışımlar dışarıda bırakılarak ve kendi başına incelenmesinin gerekli

¹ Roma'da *pater familias*, yani ailenin reisi olarak babanın, ailenin diğer fertleri üzerinde sahip olduğu ve ölüm ile yaşam haklarını da içeren mutlak bir yetkisi mevcuttu. Bu yetki "babanın iktidarı", yani *patria potestas* tabiriyle karşılır ve siyasal otorite şekillendirilirken babanın bu otoritesinin model alındığı varsayılmaktadır (Yılmaz, 2015, s. 167).

² Bu noktada Romalı düşünür ve siyasetçi Cicero'nun Türkçeye "Devlet Üzerine" şeklinde çevrilen *De Re Publica* adlı eseri örnek gösterilebilir. Burada Cicero kalıcılık, geleneklere ve toprağa bağlılık ile kurucuların sürekli yad edilmesi üzerinden otorite kavramını Roma siyasal deneyiminin anahtar unsurları arasında konumlandırmıştır (Cicero, 2019). Eserde antik Yunan'ın politik tecrübeleri ile Roma arasındaki farklılıklar ayrıntılandırılarak aynı zamanda cumhuriyet (*res publica*) fikrinin de orijinal nüveleri vurgulanmıştır.

olduğunu gösteren birinci güncel gelişmedir. Otoriterliğin karşısında konumlanan ve daha liberal ya da demokrat diye kategorize edilebilecek olan tavır, otoriterliğe beslediği muhalefetin yanı sıra otoriteye de karşı bir tutum aldığı ölçüde otoritenin adeta ahlaki bir “kötü” olarak görülmesine yol açmaktadır. Ancak bu türden siyasal kurgular, otorite kavramının hem akademik bir şekilde incelenmesinin önünü tıkamakta hem de pratikte üstlenebileceği olası kurucu rolleri göz ardı etmektedir.

İkinci güncel gelişme ise, özellikle 2016’dan beri sosyal ve siyasal bilimler literatüründe sıklıkla tartışılan *post-truth* söylemlerine dayandırılabilir. Esasen kamuoyunun olgusal hakikatler ile yalanlar arasındaki ayırma duyarsızlaştığı ve olguların duygular, önyargılar, inançlar ve kimlik kaygıları karşısında ikincilleştigiğine işaret eden bu kavramın (Brahms, 2019, s. 8), üzerinde uzlaşmış bir Türkçe karşılığı bulunmamaktadır³. *Post-truth*’un ilerleyişinin bir nedeni, uzmanların ve daha genel düzeyde uzmanlık bilgisinin otoritesine duyulan itimadın sarsılmasıdır (Brahms, 2019, s. 5). Yani bir konuda dolaşıma sokulan kamusal bir içeriğin (Ör. bir haberin) olgusal hakikate uyup uymadığını tayin edebilecek nitelikte olan ve tarafsız bilgi paylaşımları beklenen uzmanların ne tarafsızlıkları ne de sundukları bilginin güvenilirliği kabul görmektedir. Bundan ötürüdür ki *post-truth*’u bir “otorite krizi” ile müsemma gören çalışmalar mevcuttur (Gurri, 2018). *Post-truth* dönem iddialarının gölgesinde cereyan eden Covid-19 pandemisi de bu otorite krizini daha tartışılabilir hale getirmiştir. Zira bir yandan bilimsel sağlık verilerine aykırı paylaşımların özellikle sosyal ağlarda yaygınlaşması ve geniş kitlelerce kabul görmesi, diğer yandan popülist liderlerin genellikle karşı durdukları uzmanlık bilgisine bel bağlayıp bağlamama arasında kalmaları, öte yandan bazı siyasetçilerin ise sağlık uzmanlarının otoritesini tanıyarak politikalarını ivedilikle buna göre tayin etmesi ortaya ilginç bir tablo çıkarmıştır. Dolayısıyla kamusal istişare mecralarının olgusal hakikatle kurduğu ilişkisinin bir otorite problemi şeklinde açığa çıkması, otorite kavramının ne olduğuna yönelik daha ayrıntılı bir incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Bu iki durum ışığında, bu çalışmada otorite kavramının güncel literatürde “otoriterlik” tartışmalarına hapsedilmesine karşı bir eğilim benimsenerek fenomenoloji geleneğinden beslenen Arendt ve Kojève’in kavramsallaştırmaları mercek altına alınacak, yapılacak karşılaştırmalı analizle de otoritenin kurucu rolünün vurgulanmasına uğraşılacaktır. Ayrıca genel kabulün

aksine, baskıcı rejimlerin ortaya çıkışına Arendt ve Kojève’in de belirttiği üzere bir otorite krizinin ve otorite aşınmasının ön ayak olduğu söylenerek, otoritenin aslında “baskıcı” addedilen otoriter rejimlere daha ters bir istikamette geliştiğinden söz edilecektir. Çalışmanın amacı, Türkçe literatürde yer almayan bir Arendt-Kojève mukayesesi ile alana katkıda bulunmak ve güncel dönemin öne çıkan otoriteriyenlik, popülizm ve *post-truth* tartışmalarında faydası dokunabilecek bir otorite anlayışı ortaya koymaktır. Çalışma teorik bir izlek takip edeceği için bir vaka incelemesine ya da ampirik veriler üzerinden bir tartışmaya yer vermeyecektir. Bunun yerine, otorite kavramına ilişkin farklı bir kuramsal bakış açısı geliştirilerek bu çerçeveden ileriki araştırmalarda vakalar üzerinden kullanılabilirliğinin altı çizilecektir. Çalışmanın sınırını Arendt ve Kojève’in otorite kavramına dair yaklaşımları teşkil edecek olup bu iki düşünürün tüm eserleri üzerinden genel bir kıyaslama yapılmayacak, bunun yanı sıra otorite kavramını incelemiş olan Sennett, Mendel, Weber ve Schmitt gibi figürlerin tanımlamaları da kapsam dışında tutulacaktır. Arendt ve Kojève’in seçilmesinin sebepleri, iki düşünürün de fenomenoloji geleneğini açıkça benimsemeleri, otorite kavramına kurucu bir rol atfetmeleri ve birbirleriyle aynı dönemde yaşayarak benzer siyasal tecrübelerle (Nazizm, totaliteriyenizm, Vichy Rejimi vs.) tanıklık etmiş olmalarıdır. Çalışmada öncelikle Arendt’in otorite kavramına yönelik sorgulamaları, ağırlıklı “Otorite Nedir?” başlıklı yazısına dayanılarak verilecek; bunun akabinde Kojève’in otorite sorunsalını ele aldığı “Otorite Kavramı” adlı eser üzerinden ikinci bölüm kurgulanacaktır. Çalışmanın sonuç kısmında ise iki düşünürün yapmış olduğu tahlillerin hem otorite kavramını hem de güncel literatürü anlamlandırmak açısından taşıdığı önemin üstünde durularak tartışma tamamlanacaktır.

2. Arendt’in Otorite Kavramsallaştırması: Roma’nın Kayıp Mirası

20. yüzyılın nevi şahsına münhasır siyaset kuramcılarında biri olan ve totaliter rejimler ile Nazizm gibi politik deneyimlere tanıklık eden Hannah Arendt, beslendiği fenomenoloji geleneğini siyasal düşüncesinin yapı taşı haline getirerek özgün bir politik fenomenoloji ortaya koymuş ve bu yönüyle çağdaşı olan diğer teorisyenlerden bir bakıma kendisini ayırmıştır. Arendt için bu felsefi yöntemin benimsenmesindeki esas saik, siyasal deneyimin ana kategorilerinin özünü irdeleyerek genellikle tefekkür yaşamı (*vita contemplativa*) karşısında

³ “Hakikat sonrası”, “gerçek sonrası”, “post-gerçeklik”, “post-olgusal” ya da “hakikatin değersizleşmesi/önemsizleşmesi” gibi karşılıklar önerilmiş olsa da (Alpay, 2019, s. 25-27) bunların kullanımı kısıtlıdır. Zira *post-truth*’taki “post” ön eki ile kast edilen bir “ötesinde” ya da “sonrasında” olma durumu değil; bir değersizleşme halidir (Alpay, 2019, s. 25). Ancak bu anlama tekabül etmesi için öne sürülen “hakikatin önemsizleşmesi” şeklindeki uyarlamalar ise birer tabir ya da kavram değil, tanım hüviyetindedir (Terzi, 2020, s. 83). Ayrıca “truth” ile kast edilenin de Arendt’in “olgusal hakikat” ile “rasyonel hakikat” arasında yaptığı ayırmdan hareketle, politik önemi haiz ve insanların ortak kamusal deneyimleriyle direkt ilintili olan olgusal hakikat olduğu varsayılırsa (Arendt, 2020a, s. 322), bu terimi yalnızca “hakikat” ile karşılamamızın eksik olduğu da belirtilebilir. Dolayısıyla bir yandan olgusal hakikate münhasıran dikkat çeken, diğer yandan da bir tanımdan ziyade kavram olabilecek bir alternatifi varlığı elzemdir.

ikincilleşen ve kendi içerisinde barındırdığı ayrımlar belirsizleşen aktif yaşamın (*vita activa*) esasını açığa çıkarmaktır (Arendt, 2018, s. 48-49)⁴. Arendt'in bu saik doğrultusunda geliştirdiği siyasal kavramlar arasında eylem, kamusal alan, iktidar ve şiddetin yanı sıra otorite de bulunur. Arendt otoriteyi incelerken, adeta "kayıp bir mirası" yeniden açığa çıkarmaya çalıştığını ve özellikle modernite ile birlikte otoritenin artık müşterek insan dünyasından kaybolmaya başladığını aktarır (Arendt, 2020b, s. 135-136). Bu değer yitimine, bilhassa liberallerin totaliter rejimler ve otoriter rejimleri birbirinden ayırmayan tavrının da katkıda bulunduğunu vurgulayan Arendt (Arendt, 2020b, s. 142), otorite nosyonunun bu türden rejim tartışmalarından bağımsız bir değerlendirmeyi hak ettiğini söyler. Arendt de Nietzsche'nin modern toplumlarında kurumlar ve kurumsallığın geri çekilmeye başlamasının otorite ve geleneği kaile alarak geçmiş, şimdi ve geleceği tıpkı Romalıların yaptığı gibi birbirine bağlayabilen bir istencin olmayışında aramasına benzer bir tavır alır. Nietzsche açıkça moderniteyle birlikte insanların yalnızca şimdi için, sorumsuzca ve hızlı yaşadığını, otorite kelimesini duyduklarında ise hemen adeta yeni tür bir kölelikten bahsediliyormuşçasına korktuklarını iddia eder (Nietzsche, 2005, s. 214-215)⁵. Burada sanki Arendt modernitede tam da Nietzsche'ye benzer bir şey görür. Modern dönem ile birlikte yitirilen bu "kayıp miras", birazdan da detaylandırılacağı üzere Arendt'in nazarında şüphesiz ki Roma'ya aittir. Bir başka ifade ile bu çalışma, Arendt'e göre otoritenin "bütünüyle yitirilmiş olduğu" türünden meydan okuyucu bir söylem yerine Roma'daki anlamıyla otoritenin etkisini yitirdiği görüşü ile kendini sınırlayacaktır.

Tarihsel bir perspektifle antik Yunan siyasal deneyimleri ve düşünceleri irdelendiğinde Arendt, çalışmanın giriş kısmında da belirttiği üzere otoriteye tekabül edecek bir Yunanca kelime ya da pratikte bir karşılık olmadığını savunur (Arendt, 2020b, s. 151-152). Platon ve Aristoteles'in eserlerinde otorite mefhumuna benzer nüvelere rastlanmış olsa da Arendt'in nazarında otoritenin başat örneği denilince akla Roma gelmelidir. Furedi'nin de Cicero'ya atıfla ifade ettiği gibi, antik Yunan ile Roma arasındaki bu temel fark geleneğe bağlılık, geçmişe duyulan aidiyet ve bir yurt/toprak (*patria*) üzerinde kökleşebilmekten kaynaklanır (Furedi, 2013, s. 50-54). Hatta din de aslında geçmişin ve dolayısıyla geleneklerin hizmetindeyken, otorite ise kurucu atalara

atıfta bulunduğu müddetçe geçerli olmaktadır. Yani Roma siyasal pratiğinin tam kalbinde geçmişin kutsallığı ve buna bağlılık yer alır. Antik Roma dönemine bakıldığında, Arendt otoritenin din ve gelenek ile birlikte Roma siyasal yapısının üç köşe taşı oluşturduğunu öne sürer (Arendt, 2020b, s. 179-180). Otorite burada, sürekli kurucu iktidar ile eyleme referansta bulunarak siyasal yapının kalıcılığını ve sağlamlığını güvence altına alır⁶. Ancak modern dünya, geleneğin ve dinin değer erozyonuna uğramasıyla ivmelenmiş, bu tahrip edici dalgadan en son da otorite kendi payına düşeni almıştır. Aslında insanın ölümlülük karşısında kalıcılık elde etme ve dünyada bir eser bırakabilmesinin ön koşulu olan otorite, yitimiyle birlikte ortak insan dünyasının sürekliliği ve güvenilirliğinin de yitimini getirmek durumundadır (Arendt, 2020b, s. 140)⁷. Burada otorite, bir siyasal yapının veya alanın mevcudiyetini devam ettirebilmesini ve şimdiki zamana aşkın bir konum alabilmesini sağlayan kurucu unsurdur.

Burada Arendt tartışmayı genişletmek açısından sık sık antik Roma'dan söz açar. Fakat detaya girmeden evvel şu husus da şerh düşülmelidir: Arendt'in kendine has geliştirdiği politik fenomenolojisinde, öncelikle kavramların tarihsel bağlam ve örneklerden bağımsız biçimde özlerine inmek vardır. Arendt emek, iş, eylem ve kamusal alan tahlillerinde yaptığı gibi otoritede de aynısını yapar. Yani her ne kadar başat izdüşümü Roma'da bulunmuş olsa da, otorite kavramına Arendt'in yaklaşımı tarihsel bir inceleme hüviyetinde değil, kavramın bağlamlar ve tarihsel koşullardan sıyrılmış haldeki özünün açığa çıkarılmasına yöneliktir. Lakin Arendt, fenomenoloji geleneğinde bir aykırılık ve özgünlük teşkil edecek şekilde, bu kavramları tarihsel örneklere uygular. Az önce bahsedilen kavramlara dair yürüttüğü tartışmaları genişletmek ve geliştirmek adına Arendt özellikle antik Yunan ve Roma'ya sıklıkla atıfta bulunur. Dolayısıyla yöntemsel bakımdan pek de ana akım olmayan alternatif bir tarzın izleri Arendt'e görülebilir.

Bu izleği takip eden Arendt, kavramsallaştırmasına otoriteyi tanımlamaya çalışarak başlar. Arendt otoritenin ne olduğunu netleştirmektense ne olmadığından yola çıkarak kavramsal bir çerçeve çizmeyi evla görür. Yani Arendt'in negatif bir otorite tanımından harekete geçtiği ifade edilebilir. Otorite, ilk olarak zordan farklıdır; zor kullanılan yerde otoritenin harekete geçirici kabiliyeti

⁴ Bu türden bir çabanın, Arendt'in Heidegger'den esinlendiği düşünülecek olan (ve tabii daha sonra özellikle Derrida'nın uyguladığı) yapı sökücü (*deconstruction*) perspektife uygun düştüğü varsayılabilir (d'Entreves, 2019). Zira Arendt Batı geleneğinde var olduğunu ve süregeldiğini belirttiği bir hiyerarşiyi, yani *vita contemplativa*'nın *vita activa*'ya karşı üstün konumlanışını tersine çevirerek hem kendi politik fenomenolojisini *vita activa*'yı öne çıkarıp kurmakta hem de *vita activa* içerisinde yaptığı ayrımlarla kavramın "kayıp" zenginliğini ona iade etmeye çalışmaktadır.

⁵ Modernitenin otorite karşısı bu temayülüne farklı bir görüşten eğilen Oakeshott, "rasyonalist" yaklaşım diyerek nitelendirdiği bu tavrı "otoriteye, geleneklere, teamüllere ve alışkanlıklara dayalı her şeye bir düşmanlık besleme" ile karakterize eder (Oakeshott, 1962, s. 1). Burada zikredilen tüm unsurların akıl süzgecinden geçirilerek keskin bir eleştireliliğe tabi tutulması hayati addedilir. Dolayısıyla her ne kadar farklı bağlamlarda tartışmalarını yürütmüş olsalar da Nietzsche ve Arendt gibi Oakeshott da benzer bir noktaya parmak basıyor gibi görünmektedir.

⁶ Burada belki bir not düşmek adına Arendt'in Montesquieu'den alıntılanarak ulaştığı bir sonuçtan bahsetmek uygun olabilir: Ulusların düşüşünün kanunların artık uygulanmıyor olmasından ya da bu kanunların otorite kaynağının artık tartışmalı hale gelmesinden beslendiği, bu otorite krizinin de kamusal-siyasal hayatı felce uğratacağı belirtilebilir (Arendt, 2005b, s. 315). Dolayısıyla kamusal ve siyasal yaşamın varlığını sürdürülebilmesi açısından otorite gerekli bir koşul olduğu ölçüde kurucudur.

⁷ Buna itiraz eden Friedrich'e göre Arendt'in otorite yitimine ilişkin tespitleri, tarihsiz ve yanlış içerisinde bir kavrayışın sonucudur. Friedrich, otoritenin tarih boyunca iniş ve çıkışlarının olduğunu, bununla ilintili olarak da farklı tarihsel formasyonlara göre form değiştirmekte olduğunu iddia eder (Friedrich, 1972, s. 56). Burada belki bu eleştirinin Arendt'in politik-fenomenolojik tarzına, yani otorite kavramının özüne tarihsel bağlantılardan arı bir biçimde inmeye dair sarf ettiği gayrete yöneltildiği düşünülebilir. Zira Friedrich, bu türden büyük çıkarımlar yapmak ve tarihsel bağlam dışı kavramsal bir anlayış geliştirmektense, bunları doğrudan içeren bir yaklaşım tercih eder.

tasfiye olmuş ve otorite başarısız olmuş demektir. Ancak diğer yandan otorite eşitler arası argümantasyon ve fikir alışverişi yoluyla ikna etmekten de farklıdır; zira otorite ikna etmeye gereksinim duyulmayacak denli bir itaat gösterilen hiyerarşik ilişkilerde var olabilir (Arendt, 2020b, s. 137). Yani varılacak negatif tanım, otoritenin hem iknadan hem de zordan farklı bir şey olduğudur. Öznelerarası bir ilişki olan otoritede, tarafları bağlayan şey müştereken ulaşılmış bir çözüm, bir istişare sonucu ya da taraflardan birinin kişisel nitelikleri değil; her iki tarafın da kabul etmeye rıza gösterdiği ve önceden belirlenmiş hiyerarşik ilişkinin tanınmasıdır. Yani zor ve iknanın yanı sıra otorite, her türden eşitler arası ilişkinin operasyonel mantığının da karşısında konumlanır. Bunun tarihsel kökeni Arendt'e göre polis meselelerinin nasıl farklı idare edilebileceğini sorgulayarak alternatif bir zemin arayan Platon'un, bir yandan iç siyasal meselelerde vatandaşların başvurduğu iknadan, diğer yandan da dış siyasal meselelerde araçsallaştırdıkları şiddetten farklı üçüncü bir yol gerektiğini düşünmesinde yatmaktadır (Arendt, 2020b, s. 137). Yani otorite, bu cümleden anlaşılabilir gibi Arendt'e göre anti-politik olan şiddetten farklıdır. Roma örneğinde de vurguladığı üzere şiddet değil, atalara ve geçmişe saygıdan doğan otorite, Roma vatandaşlarının nirengi noktası olagelmıştır (Arendt, 1990, s. 37).

Siyasal pratik açısından, en yüksek mertebelerinden birine Roma'da ulaşan otorite, yukarıda da altı çizildiği üzere hiyerarşilere dayanmak durumundadır. Buna paralellik arz edecek şekilde Arendt, liberallerin genellikle ayırım gözetmeksizin birbirine denk değerlendirdiği totaliter rejimler, tiranlık ve otoriterlik arasında ciddi bir ayırıştırılmaya giderek otoriter yönetimlerin örgütlenişini bir piramide benzetir. Eşitsizliğe ve katı ayrımlara dayanan otorite, bir siyasal rejime ruh verdiğinde piramidin en tepesinden en aşağısına kadar giderek azalan, bunu yaparken de rolü ve konumu açıkça belirlenmiş muhtelif toplumsal unsuru birbirine sıkıca bağlayan bir niteliği haizdir (Arendt, 2020b, s. 144)⁸. Lakin burada belirtilmesi elzem olan kritik bir argüman, otoriter bir rejimde farklı toplumsal katmanların "özgürlüklerini muhafaza ederek" var olmaya devam ettiğidir. Zira otorite ile özgürlük, Arendt'in çerçevesinde

birbirlerine zıt değil; tam tersine birbirlerine destek olan ve birbirleri sayesinde anlam kazanan bir ilişki kurar. Yani güncel dönemde ve çalışmanın giriş kısmında da öne sürüldüğü gibi "otoriter rejim" tartışmalarında kast edilen ve genellikle "baskıcı" ve "özgürlük karşıtı" gibi olumsuz anlamlarla etrafı örülen kavram, Arendt'in yaklaşımında tamamen tersi istikamette bir anlama sahiptir ve ciddi ölçüde farklı bir bakış açısı sunar. Özgürlüğü siyaset ile el ele gören ve ancak eylemle birlikte özgür olunabileceğini düşünen Arendt'e göre, tıpkı Roma'daki gibi kuruculara olan bağlılık ve ihtimam (yani otorite), özgürlüğün doğrudan teminatıdır (Arendt, 2020c, s. 233). Kontrolsüz ve otorite tarafından sınırları tayin edilmemiş bir özgürlüğün, Arendt'in nazarında siyasal bir özgürlük hüviyeti barındırdığını söylemek güçtür⁹. Cumhuriyetçilikte de yasa ve siyaset sayesinde özgür olabilme tasavvuru, yani yasa, otorite ve siyasetin özgürlüğe mâni değil, koşul olduğu kanısı Arendt'in de sıkça cumhuriyetçiliğe yakınsadığı iddia edilen tavrında sezilebilir (d'Entreves, 2019). Ayrıca Arendt'in dikkat çektiği ve bir yandan liberallerin "özgürlüğün yitimi", diğer yandan muhafazakârların "otoritenin yitimi"¹⁰ türünden yakınıklarının da otorite ile özgürlük arasındaki pozitif ilişkide temellenebileceği gözden kaçırılmamalıdır (Arendt, 2020b, s. 147). Zira ancak otorite ile birlikte belirli bir formda varlığını güvence altına alabilen özgürlük, otoritenin olmayışıyla biçimsiz bir serbestlik halini almış ve kendi kurucu muhteviyatından koparak siyasal bir erozyona uğramıştır denilebilir.

Kavramsal düzeyde bu minvalde bir şematizasyonu izleyen Arendt, Roma Cumhuriyeti'nde kurucu edimin sahip olduğu kutsallığa sıkıca bağlı olan otoritenin, bu kökeni ve geçmişi temsil eden yaşlılar, Senato veyahut baba imgesinde cisimleştiğini söyler (Arendt, 2020b, s. 176). İktidara denk düşen *potestas*'tan farklı olarak *auctoritas*, geçmişle ve geçip gitmiş kayda değer siyasal figürlerle sıkı sıkıya ilintilidir. Roma'da otoriteye en belirgin haliyle Senato'nun siyasal kararlarında rastlanır. Bu kararlar emir ya da buyruk değil, daha ziyade öğüt niteliğindedir. Ancak Arendt bu öğüdü, "kimsenin görmezden gelemeceği türden bir öğüt" diyerek karakterize eder ve böylelikle otoritenin bağlayıcılığına dikkat çeker (Arendt, 2020b, s. 177). Roma özelinde

⁸ Arendt tiranlık için piramidin ara katmanlarının ortadan kaldırıldığı ve tiranın tebaasına tek başına hükmettiği bir şablonu, totaliter rejimler içinse içeriden dışarıya doğru katmanlı ve çok boyutlu bir şekilde yayılan bir rejimi simgelediğini düşündüğü soğan imgesini uygun görür (Arendt, 2020b, s. 145). Tıpkı Arendt gibi tiranlık ile otorite arasında bir farklılaştırmaya giden Leo Strauss'a göre tiranlık rejimi, sorgulanmamış meşru bir otoritenin bulunmayışından ötürü daha baskıcı ve kısıtlayıcı olmak durumundadır. Yani bir "monark" ya da "kral" gibi unvanlar yerine tiran nitelemesi ile anılıyor olmak, tiranın otorite sahibi olmadığını ve dolayısıyla bu otoritesizliği baskı araçlarıyla ikame etmek zorunda kalacağını söyler (Strauss, 2013a, s. 75). Buradan otoriteye dayanmıyor olma durumunun daha baskıcı rejimlere gereksinim doğurabileceği görüşüne bir destek bulunup çalışmanın temelinde yer alan otorite ile baskıcı rejimler arasındaki karşıtlık güçlendirilebilir.

⁹ Açık bir atıf olmasa da Arendt'in özgürlüğe ilişkin bu görüşünde, fikriyatında önemli katkı sağlayan Edmund Burke'ün tesirinin olduğu savunulabilir. Zira Burke de Fransız Devrimi'ne yönelttiği en temel eleştirilerde yasalar, gelenek, tarih ve kurucuların eylemlerinden beslenmeyen sınırsız bir özgürlüğün başıboşluğa, anlamsızlığa ve taşkınlığa benzeyeceğini belirtmiş, sıklıkla geçmiş İngiliz devrimlerine, ölçülülüğe ve teamüllere atıfta bulunmak suretiyle (Burke, 2019, s. 57), Arendt'in otorite ile ifade etmeye çalıştığı olgunun ruhuna yakın düşen bir yerde konumlanmıştır.

¹⁰ Arendt'in modernite ile birlikte Roma'daki anlamıyla otoritenin artık "bütünüyle kaybolduğu" görüşü üzerine Honig durumu şu şekilde izah eder: Arendt, bir yandan eski haliyle otoritenin yitirildiğini ve artık geri gelmeyeceğini vurgular; ancak Amerikan Devrimi gibi politik olaylarda insanın eyleme kapasitesiyle birlikte kendisini açık eden yeni bir otorite formunun filizlendiğini görerek bu durumu politik açıdan müspet addeder (Honig, 1993, s. 103). Yani bu okumaya göre Arendt, otoritenin bütünüyle yitirilmesinden ziyade Romalıların anladığı anlamıyla otoritenin etkisini kaybetmesinden bahsetmekte; insanın eyleme kapasitesi varlığını muhafaza ettiği müddetçe yeni kurucu edimler yoluyla alternatif otorite biçimlerinin varlığa gelebilme olasılığını ihtimal dışında tutmamakta, hatta Amerikan Devrimi'nde olduğu gibi bu durumu olumlamaktadır.

Romulus'un, ataların ve sürekli yeniden olumlanan kurucu edimin hatırlanması ve geçmişin bu hatırlama ile kendisini gelenek şeklinde muhafaza edebilmesi, beraberinde otoritenin de kesintisiz bir siyasal yaşamın dayanağı olarak sürdürülebilmesinin önünü açmıştır. Gelenek ile otorite arasında buradan bakıldığında kuvvetli bir bağ bulunur.

Otorite ile iktidar arasında, Arendt'e göre açık bir karşıtlık mevcuttur. Otorite sahibi (Ör. Roma'da Senato), iktidardan yoksundur; bununla birlikte iktidar sahipleri (Ör. Roma'da halk) de eylemlerini meşrulaştıracak öğüt, nasihat ve yol göstericiliği haiz değildir (Arendt, 2020b, s. 176-177). *Auctoritas* ile *potestas*, burada farklı kapasiteler olup birbirlerini tamamlamaları halinde sağlıklı bir siyasal yapının önünü açabilirler. Arendt'e göre iktidar, kamusal alanda birlikte eyleme geçen insanların oluşturduğu bağlantıdır ve bu iktidar siyasi bir mevki ya da makam sahibi olmaktan farklı bir anlama tekabül eder. Bir arada ve müşterek dünyaya yönelmiş şekilde söz ve eylem yoluyla bağ kuran insanların, bu bir aradalıkları sürdüğü müddetçe iktidar kendisini korur; bir aradalık sona erdiğinde ve ortak eylem ortadan kalktığında ise iktidarın da sonu gelmiş demektir (Arendt, 2018, s. 292). Yani iktidar kırılğan bir yapıya sahipken, otorite daha önce de altı çizildiği üzere kalıcı ve sağlamdır. Otoriteden farklı olan iktidar, eşitler arası eylemlerle birlikte vücut bulurken otorite hiyerarşik bir nitelikte konumlanır. Otorite tam da bu iktidar ilişkilerinin cereyan edebileceği oyun alanını imkân dahiline getiren edimin kendisinde ve kurucu ruha atıfla atılan adımlarda yatar. Bir bakıma otorite, atalara saygı ve geleneğe bağlılık, siyasal özgürlük gibi bir aradalıktan doğan iktidarın da ön koşuludur denilebilir. İnsanlar arası kalıcı bağları gelenek, kurucu edim ve geçmişe duyulan itimat üzerinden kuran otorite, insanların söz ve eylem vesilesiyle harekete geçebileceği zemini de yaratmış olur. Ancak tam tersinden bakıldığında, yani otoritenin önceden verili olmadığı ve yeniden kurgulanmak durumunda kaldığı devrim benzeri durumlarda, insanların bir araya gelmelerinden doğan iktidarın yeni bir kurucu otorite oluşturması da olanaklıdır. Zaten Amerikan Devrimi'nde Arendt'e göre esas sorun iktidarın değil, otoritenin yeniden nasıl kurulacağına ilişkindir. Zira insanlar halihazırda söz ve eylem yoluyla bir araya gelebilmekteyken Kraliyet'in egemenliğine karşı başlatılan mücadelenin kurucu bir niteliğe bürünebilmesi için alternatif bir otorite kaynağının bulunması devrimin tam merkezindeki problem olmuştur (Arendt, 1990, s. 178). Yani otorite ve iktidar arasındaki ilişkinin tek taraflı olmaktan ziyade karşılıklı etkileşime

dayalı ve birbirini besleyici bir hüviyet arz ettiğini belirtmek, Arendtçi çerçevenin daha makul bir perspektifle kavranabilmesi açısından önem taşıyor.

Otoriteye olan kuvvetli itimat, Arendt'in "Roma ruhunun olağanüstü kudreti ve dayanıklılığı" adını verdiği mukavemetin yegâne kaynağı olmuştur. Öyle ki otorite, din ve gelenek üçgenine atfedilen kutsallık, yalnızca cumhuriyetten imparatorluğa geçişte değil, Roma'dan sonra bile Batı uygarlığının temelinde var olmayı sürdürebilen bir yapı taşı niteliği sergilemiştir (Arendt, 2020b, s. 180). Katolik kilisesinin Roma'nın yıkılışından sonra kurduğu düzen, Arendt'e göre bütünüyle Roma'nın bu mirası üzerinden mümkün olabilmiştir (Arendt, 2005a, s. 51). Sıklıkla Machiavelli, Robespierre ve Lenin'e atıfla otorite tartışmasını ilerleten Arendt'te otoritenin en çok birlikte anıldığı hususun "siyasal başlangıç" ya da "kurucu edim" olduğunu söylemek olanaklıdır (Arendt, 2020b, s. 201). Çünkü Arendt'in Amerikan Devrimi'nin başarısını ifade ederken de altını çizdiği üzere "Kurucu Babalar" (*Founding Fathers*) şiddete başvurmaksızın, güçlü bir anayasaya dayanarak kurguladıkları sistem ve kurucuların otoritesi sayesinde kalıcı bir siyasal yapı inşa etmeyi başarmışlardır (Arendt, 2020b, s. 199-200). Bu noktada Arendt'in analizini yorumlayan Kalyvas'a göre Roma'daki ile Amerikan Devrimi'ndeki otorite mekanizmaları farklıdır: Roma'da Senato kuruculara atıfla kurucu edimi yeniden cisimleştirir ve politik niteliği haiz tavsiyelerde bulunurken; Amerika'da otorite koltuğuna Yüksek Mahkeme geçmiştir ve fonksiyonu siyasal bir tavsiyeden ziyade anayasa metnine göre yorum yapmaktır (Kalyvas, 2008, s. 279). Burada tartışmayı genişletmek için vurgulamak gerekir ki otorite ile Arendt'in algıladığı, hiçbir koşulda baskı, zor ya da şiddet ile ilgili değil; bilakis politik alanı kuran ve siyaseti olanak dahiline getiren eylemin kendisindeki kutsallıktır¹¹. Dolayısıyla güncel otoriter rejim tartışmalarından çok farklı bir yerde konumlanan Arendt, kolaylıkla demokrasi ve özgürlük karşıtlığına indirgenebilen otorite ve otoriteriyenlik kavramlarına alternatif bir tarihsel-fenomenolojik yaklaşımın taşlarını döşer.

Arendt ayrıca otoritenin fonksiyonalist bir merceklerle irdelenerek "itaat sağlayan şey" ile özdeşleştirilmesine karşı çıkar. Zira odak noktası işlev olduğu müddetçe itaatin tıpkı otorite gibi şiddet, zor ya da ikna ile sağlanması mümkündür. Buradan bakıldığında otorite ile örneğin şiddet arasındaki kategorik ayırım silikleşmeye ve kaybolmaya başlar; hatta farklı rejimlerde şiddete başvurulması, Arendt'e göre işlevselci bakış açısından

¹¹ Arendt'in bu kavramsallaştırmasına yönelik sorulabilecek meşru bir soru şöyle olabilir: Otoritenin kaynağı olarak Arendt tarafından müteaddit defa dile getirilen kurucu edim, şiddetten bütünüyle bağımsız olabilir mi? Zira düşünüldüğünde, Roma'nın kurucu mitinde olduğu gibi Romulus, kardeşi Romus'u öldürerek Roma şehrini kurmuş, daha sonrasında da Romulus'un bu kurucu ediminden kaynaklanan otorite, Roma siyasal sisteminin nirengi noktası olmuştur. Otoritenin kaynağında yer alan her kurucu edim ister istemez bir devrim, darbe, iç savaş ya da bağımsızlık mücadelesine dayandığı ölçüde pratikte şiddeti tamamen dışlayabilir gibi durmaz. Diğer yandan da Arendt'e hakkını vermek adına, şiddet ve otoritenin pratikte etkileşim halinde olabilme ihtimallerinin, bu iki kavramın kuramsal düzeyde "ayrı" ve "kendi başlarına" ele alınmaları gereksinimini ortadan kaldırmayacağı da iddia edilebilir.

toplumların “otoritesiz var olamayacağına” bir delil addedilir (Arendt, 2020b, s. 149-150). Ancak şiddet ile otorite, birbirleri yerine geçebilmek şöyle dursun; yukarıda da belirtildiği üzere zıttır. Şiddet, otorite gibi politikayı kuran ve ona yön gösteren bir niteliği haiz olmanın çok ötesinde, siyasal eylemi ortada kaldıran, konuşmayı susturan ve bütünüyle araçsal mantığa dayalı anti-politik bir olgudur (Arendt, 1990, s. 18-19). Tıpkı zor gibi, şiddete başvurmak da otoritenin asla ihtiyaç duymayacağı bir edimdir. Şiddetin olduğu yerde siyaset ve iktidar gibi otorite de olmaz; otorite başarılı olduğunda ise şiddete mahal kalmamıştır¹². Dolayısıyla Arendt’in fenomenolojik okumasının otorite ile şiddeti katı çizgilerle ayırttığı ve aynı zamanda işlevselci ekole karşı bir tavır da barındırdığının altı çizilmelidir.

Arendt, modernitenin doğuşuyla birlikte otoritenin gerilemesine cevaz veren bir olgudan bahseder. Bu husus, hem Kojève’ye geçiş yapmakta hem de güncel dönemin *post-truth* iklimindeki “güvensizlik” nosyonuna temas edebilmek açısından hayati önemdedir. Arendt’e göre modernite, şüphe duygusunun kitleselleşmesine yol açar ve bu şüphecilik eğilim, insanoğlunun kamusal süreçlerinin her birine sızmaya başlar. Otoritenin geri çekilmesiyle el ele giden bu şüphecilik, aslında Arendt’in açıkça ifade etmese de şüphe ile otorite arasında zıt istikamette ilerleyen bir ilişki formülasyonuna da kapı aralayabilir¹³. Descartes ve Kant’ın şüphecilik ve eleştirelilik gibi kaygıları göz önünde bulundurulursa, modern düşüncede keskin bir kuşkuculuğun emareleri görülebilir. İşte Arendt tam da bu noktada, otoritenin yitimi ile birlikte belki kişisel inanç alanında tesiri artmakta olan şüpheciliğin artık bütünüyle siyasal alana sirayet etmeye başladığını ve siyasal ilişkilerin referans noktalarından birisi haline geldiğini söyler (Arendt, 2020b, s. 138). Yani otoritesizlik, siyasallaşmış şüpheyi beraberinde getirir. Güncel tartışmalara bu fikri uyarlayarak kısaca değinmek gerekirse hem otoriteriyen ve popülist yönetimlerin hem de *post-truth*’un bir güvensizlik ve belirsizlik ortamından beslendiğini iddia eden çalışmalar mevcuttur (Farkas ve Schou, 2020; Kavanagh ve Rich, 2018). Bu doğrultuda aslında “otoriter” sıfatıyla lanse edilen ve yer yer baskıcılığa varan edimlerle karakterize edilebilecek rejim ya da siyasetçilerin yükselişi ile yalan/yanlış içeriklerin başta sosyal medya platformları olmak üzere muhtelif mecralarda kolaylıkla yaygınlaşabilmesinin ardında bir

otoritesizlik durumu ya da otorite krizi¹⁴ olduğu savunulabilir. Çalışmanın içeriği böyle bir problematiğin detaylandırılmasından ziyade Arendt ile Kojève’in otorite kuramsallaştırmalarıyla sınırlandırıldığından şu an için bu tartışma burada bırakılacaktır. Bu türden bir uyarılmanın daha detaylı halinin farklı araştırmalarda alternatif bir hipotez olarak mercek altına alınabileceği belirtilebilir.

3. Kojève’de Otorite Kavramı: Sorgulama ve Şiddeti Dışlayan İtaat

Özellikle Hegel üzerine verdiği derslerle akademide kendisine kritik bir yer edinen Kojève’in, bu dersleri kadar biliniyor olmasa da bir düşünce denemesi sayılabilecek nitelikte ve doğrudan otorite sorunsalına eğilen “Otorite Kavramı” ismindeki eseri, bu çalışmanın temel sorunsalı açısından kıymetli bir kuramsal çerçeve sunar. Kojève’e göre otorite, yüksek derecede önem arz etmesine rağmen özüne ilişkin çalışmaların kısıtlı olduğu nadir kavramlardandır. Dolayısıyla amaç, bir yandan otoriteyle ilgili düşünürken diğer yandan bu düşünme sürecini kavramın özüne inmeye gayret eden bir metodoloji ile yürütebilmektir. Kojève’in otorite incelemesi, esas itibarıyla üç aşamadan oluşur. Birinci boyutu teşkil eden fenomenolojik analiz, “neyse o olarak” otoritenin özünü gözler önüne sermeyi ve bağlamsal koşullardan bağımsız olan indirgenemez bir otorite tanımına erişmeyi amaçlar. Kojève’in otorite kavrayışının en kapsamlı ayağını oluşturan bu fenomenolojik perspektif, aynı zamanda Arendt’in izlediği metodolojiyle bağ kurabilmek açısından da hayatidir. İkinci adımda metafizik analiz ile fenomenolojik düzeyde tanımlanan otorite ve alt türlerinin nesnel dünya ile ilişkilendirilmesi hedeflenir. Üçüncü ve son boyut olan ontolojik analizde ise varlığın yapısı ile otorite arasındaki bağlantının oluşturulmasına uğraşılır (Kojève, 2020, s. 9-10). Bu çalışmada tıpkı Kojève gibi otoritenin fenomenolojik analizine ağırlık verilecek, metafizik boyuta kısaca değinilecek, ontolojik boyuttan ise söz edilmeyecektir. Zira Kojève de öncelikle kavramın özüne yöneldiği fenomenolojik incelemesini temel addetmiş, daha sonra ise metafizik analizini ortaya koymuştur; ancak ontolojik analiz teorik bakımdan geliştirilmeden bırakılmıştır. Buna istinaden, bu çalışmada ontolojik analize değinilmeyecek olması ile Kojève’in “Otorite Kavramı” eserinde takip ettiği rota örtüşür.

¹² Modern dönemde otoritenin geri çekilmesi fikrini yorumlayan Bauman, otoritenin geri çekilmesinin devlet iktidarını azaltmadığını; bunun tam tersine devletlerin iktidarlarını konsolide edebilmek adına otoriteden daha kullanışlı yöntemler bulduklarını belirtir (Bauman, 1987, s. 122). Yani bir bakıma *potestas* ile *auctoritas* birbirinden kopmuş, *potestas* artışı ile *auctoritas*’ın kayboluşu el ele gitmeye başlamıştır. Bauman’ın bu gözlemleri Arendt’in modernitede otoritenin kayboluşunu birlikte okumak alternatif bir perspektif sunabilir.

¹³ Her ne kadar Arendt fonksiyonalist okumalara karşı bir tavır takınmış olsa da, otoriteyi “şüphe ve kargaşanın azaltılması” işlevi ile tanımlayan Luhmann’ın görüşünden not düşülebilir. Luhmann’a göre otorite, güven ile birlikte karmaşanın azaltılması ve insan hayatının gündelik akışının eksenine oturtulabilmesini sağlayan uzmanlık temelli bir araç niteliğindedir (Luhmann, 1979, s. 52-53). Burada otorite de tıpkı güven gibi karmaşayı azaltır ve fazla tartışmaya gerek olmaksızın harekete geçirebilme kapasitesini imler. Bu bakış açısının, aralarında yöntemsel ve muhtevaya ilişkin farklılıklar olmasına rağmen Arendt’in otorite tanımlamasındaki “tartışma ve iknaya kapalı olma” ile “yokluğunda şüpheyi mahal verme” gibi ibarelerle örtüştüğü görülebilir.

¹⁴ Hem Kojève hem de Arendt’in otorite kavramları üzerinden kapsamlı bir otorite tartışması yürüten Ronell’e göre otorite krizi aslında geri planda yatan bir krizin, yani diğer bir ifade ile “demokrasi krizi” olan siyasal buhranın uzantılarından birisidir (Ronell, 2012, s. 24). Doğası gereği sürekli krizlere gebe olan ve yeniden kurulmalara imkân sağlayan bir açıklıkla karakterize edilen demokrasinin krizinde, otoritenin bu durumu Ronell’e göre düşünmek için uğranılması gereken duraklardan birisidir (Ronell, 2012, s. 24).

Kojève, otoriteye hem pozitif bir tanım vermesi hem de paradigmatik denilebilecek tarihsel örneklerle daha az yer vermesi sebebiyle Arendt'ten ayrılır. Pozitif tanıma, otoritenin tek tek özelliklerinin sıralanmasıyla erişilir. Kojève'e göre otorite edilgenden ziyade etkin olan, özgür ve bilinçli bir edim sonucu beliren ve zorunluluk icabı bir ilişki şeklinde cereyan eden bir olgudur (Kojève, 2020, s. 14-15). Bu ilişkisellik, otoritenin Arendt'teki gibi öznelarası bir münasebet vesilesiyle oluştuğunu göstermesi hasebiyle iki düşünür arasındaki altı çizilmesi gereken benzerliklerden birisidir. Özgürlük ve bilinçlilik, ilişkinin kendisini insani bir ilişki formunda açık ettiğini belirtmek için elzemdir; söz konusu ilişkide örneğin hayvanlar mevcutsa burada bir otoriteden bahsetmek Kojève'e göre olanaksızdır. Bir kişinin otoritesi, ilişkinin diğer muhatabı "farklı yönde davranamayacağı" için değil; bilakis muhatabın başka türlü eyleme geçme ihtimali olmasına karşın ve kabul ettiği tavsiye ya da talimatın kendisinde herhangi bir içsel değer bulunmasa dahi, yalnızca "o kişi söylemiş" olduğu için tavsiyeye uymayı bilinçli şekilde tercih etmesiyle kurulur (Kojève, 2016, s. 305). Özgürlük vurgusu ise şu açıdan önemlidir: Otorite sahibine karşı diğer tarafın her zaman bir karşı çıkma potansiyeli mevcut olmalıdır; bu imkânın olmadığı durumlarda bir zorunluluk ilişkisi mevzubahis olacağından, otoriteden ziyade "zor" çerçevesinde incelenebilecek bir durum ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla bu "karşı çıkma potansiyeli", otorite ilişkisinin ekarte edilemez bir risk barındırmak durumunda olduğunu ifade eder; otorite, riske dayalı bir olgudur. Ancak bu karşı çıkma potansiyeli, her zaman potansiyel düzeyinde kalmalıdır; potansiyelin aktüele dökülmesi otoriteyi ortadan kaldırır. Yani "otoriteye karşı çıkmak" tabiriyle altı çizilen şey, aslında otoritenin ilgasıdır: Karşı çıkılan otorite, otorite değildir (Kojève, 2020, s. 15)¹⁵. Burada otorite sahibi, zor kullanmadan ve kendisine karşı çıkılmadan, kendi davranışlarını değiştirmeksizin muhatabının eylemlerini değiştirmeyi becerebilen kişidir. Otorite, karşı çıkmayı dışladığına benzer bir damardan hareketle, yine Arendt'teki gibi istişareyi ve argümantasyonu da dışlar. Çünkü muhatabın fikir alışverişiyle ikna edilmesine gereksinim duyulduğu hallerde otorite yoktur. Otorite tartışmaya ya da uzlaşmaya duyulan haceti ortadan kaldırır (Kojève, 2020, s. 15). Bir doktorun hastasına belirli bir teşhisi nasıl koyduğunun tüm ayrıntılarını adım adım izah ederek hastayı ikna etmesine ya da ebeveynlerin çocuklarıyla onları belirli bir davranışa yöneltme nedenlerini uzun uzadıya istişare etmelerine gerek yoktur. Bu "izaha gerek

duymadan harekete geçirebilme" hususu, otoriteyi doğurur.

Otoritenin taşınması gereken özelliklerden birisi "tanınmış" olmasıdır. Bunu Kojève otorite ile meşruiyetin zorunluluk gereği bir arada bulunması, hatta eş görülmesi gerekliliği görüşü ile destekler. O'na göre "tanınmamış otorite", otorite değildir (Kojève, 2020, s. 17). Yani bir kişi ya da kurumun otoritesinin yadsınması, o otoriteyi bütünüyle ortadan kaldırmaya yeterlidir. Tanınmama ve sorgulanıyor olma, Kojève'in düşüncesinde otoriteyi otomatikman tasfiye eden iki ana unsurdur. Arendt'te ifade edildiği gibi modern dönemle birlikte kitlesellenen şüphenin, otoritedeki aşınmaya paralel olarak gerçekleşiyor olması ile Kojève'in otorite ve sorgulama arasında kurguladığı tezatlık, birbirine yakın bir kavrayışa işaret eder. Her iki düşünür de şüphe ve sorgulamanın, otoriteyi ortadan kaldırdığını ya da ancak bir otoritesizlik ikliminde filizlenebileceğini ileri sürer. Yukarıda belirtilen ve Kojève'in otorite ile güç terimleriyle teorize ettiği kavramlar arasında geliştirdiği karşı ilişkiyi biraz açmak gerekebilir. Öyle ki Kojève'e göre güç (yani kendi kurduğu denklikle şiddet), otoriteden farklı olmanın çok ötesinde onu tanım gereği dışlamak durumundadır. Şiddetin bir ilişkideki varlığı, otoritenin burada söz konusu olmadığını Kojève'e göre tek başına ispatı olmaya yeterlidir (Kojève, 2020, s. 17). Bu noktada Kojève de Arendt ile aynı görüştedir. Zor ya da şiddet araçlarının yaygın kullanımı, otoritesizliğe ya da bir otorite krizine¹⁶ emare kabul edilmelidir. Buradan yola çıkılarak, uygun bir otorite ilişkisinin tesis edilmesinin, olası bir şiddet ihtiyacının da önüne geçilebilmesi açısından kurucu ve olumlu olduğu savunulabilir.

Kojève otoriteyi insani otorite ile çerçevlendirmeye çalışırken bunun tanrısal otoriteden farklılaştığı ana damara dikkat çeker. Her ne kadar hem tanrısal otorite hem de insani otoritede karşı çıkmama durumu söz konusu olsa da tanrısal otoritede karşı çıkma potansiyeli büsbütün yoktur. Yani insani otoritede karşı çıkabilme potansiyeli bulunmakla birlikte bu potansiyel asla edimselleşmezken, tanrısal otorite potansiyelin dahi olmadığı durumda vücut bulur (Kojève, 2020, s. 20). Ayrıca tanrısal otorite tanım gereği ezeli ve ebedi olmak durumunda iken, insani otorite farklı zamansal durumlarda ve alternatif formlarda yeniden kurulmaya ihtiyaç duyduğu ölçüde sonsuz bir nitelik arz edemez. Bu yüzden, her ne kadar tanrısal otorite de insani otorite de belirli ölçüde bir kutsallık barındırıyor olmasına karşın

¹⁵ Burada Kojève, otoritenin kabulünde bilinç söz konusu olsa dahi irrasyonel bir itaat etme tavri varmışçasına kapı aralar. Zira otoriteyi tanıyan kişinin herhangi bir sebebe ya da akli gerekçeye sahip olup olmadığını Kojève açıkça dile getirmez. Bu noktada daha ziyade bir şeyi "o kişi söylemiş olduğu için" kabul etmek türünden bir tanıma söz konusudur. Farklı bir anlayış geliştiren Friedrich ise otoritenin "akla dayanan açıklama sunabilme kapasitesi" (*potentiality for reasoned elaboration*) gerektirdiğini iddia eder; yani bir konuda otorite sahibi kişi, o konuyu detaylarıyla birlikte muhatabına açıklayabilme potansiyeline gerçekten (yani görünürde değil) sahip olmalı, ancak açıklama yapmasına gerek dahi görmeden muhatabını belirli bir eyleme yönlendirebilir olmalıdır (Friedrich, 1958, s. 35-36). Dolayısıyla bu yaklaşım, Kojève'inkine benzer şekilde "açıklamaya mahal bırakmama" özelliğini bünyesinde barındırır, ancak akla uygun ve detaylı açıklamalar yapabileme potansiyelini otorite ilişkisi için zorunlu kıldığı ölçüde ondan ayrılır.

¹⁶ Otorite kavramına tarihsel, sosyolojik ve antropolojik bir mercekle doğrultan Mendel, bir otorite krizinin mevcudiyetini reddetmez ancak farklı bir bakış açısı geliştirerek, bu krizi kapitalizme bağlar. Mevzubahis kriz hali, demokrasinin krizi ile el ele gitmekte olan kapitalizmin yükselişi ve bunun toplumsal ilişkiler alanında yarattığı tahribat ile açıklanır. Buna göre başta devlet, işyeri, okul ve aile alanlarında olmak üzere otoritenin, topluluk bağlarının ve kolektif bir aradığın zayıflaması, bireyselleştirici, metalaştırıcı ve toplumsal iktidarın iktisat temelinde biçimlendiği kapitalist mantıktan kaynaklanır (Mendel, 2005, s. 278-279). Bu bakımdan salt kâr mantığı, bireyselleşme ve kitlesel medya araçlarının etkisiyle genel bir "özel alana kapatılma" durumunun söz konusu olması, yukarıda sözü edilen dört temel alandaki otorite yitiminin ana nedenleridir.

Kojève tartışmayı esasen insani otoritenin kavramsal sınırları ile biçimlendirmektedir.

Sonuç olarak, bir kimsenin kendi eylemlerini değiştirmeksizin muhatabını farklı eylemlere yöneltmesi, bu gerçekleşirken de muhatabın karşı çıkma potansiyelinin bilinçli ve iradi bir tavırla aktüele dönüştürülmemesinin sonucunda otorite ilişkisi meydana gelir. Bunun sebeplerini anlamak adına Kojève, tartışmasının belkemiğini oluşturacak olan dört temel otorite kategorisini detaylandırır. Bunlar babanın çocuk üzerindeki otoritesi; efendinin köle üzerindeki otoritesi; reisin güruh üzerindeki otoritesi ve yargıcın otoritesidir (Kojève, 2020, s. 23-24). Bu dört ana kategoriyi Kojève “arı kategoriler” tabiriyle ifade eder. Bu kategorilerin farklı şekillerde birbirlerine eklenmesi ile birlikte de “karma kategoriler” ortaya çıkar. Ancak Kojève’in esas amacı, daha farklı alt kategorilere indirgenemeyecek olan ve otorite mefhumunun anlaşılabilmesi açısından elzem olan “ayrıştırılmaz” temel kategorilerin ortaya koyulabilmesidir. Kojève bu dört kategoriyi, aynı zamanda dört farklı düşünürün ya da yaklaşımın otoriteye ilişkin sunduğunu iddia ettiği muhtevayla özdeşleştirerek kuramsal bir denklik oluşturur. Buna göre reisin otoritesini Aristoteles, efendinin otoritesini Hegel, yargıcın otoritesini Platon ve babanın otoritesini ise Skolastik-Teolojik perspektif karşılar (Kojève, 2020, s. 39). Kojève bu ayrıntılı kategorizasyonu yaparken, bu kategorilerin pratik örneklerde birbirinden bütünüyle ayrı olmadığını, dört kategoriden her birinin bir diğeri ya da birden fazlasıyla etkileşim içine girerek alternatif bileşkeler oluşturabileceğini yineleyerek vurgulamıştır.

Kojève dört kategorinin temel itkisini sıralamaya geçerken, her bir kategoriyi bir unsura bağlayarak tabloyu netleştirmeye çalışır. Buna göre babanın otoritesi nedenlere ilişkindir ve ilk nedenlere dair yanıtların kıstas alındığı bir ilişki tipine işaret eder. Efendinin köle üzerindeki otoritesi, temelde yaşam ve ölüm arasındaki mücadelede efendinin aldığı riskin bir sonucudur ve kölenin yaşamını kaybetme riskini bertaraf etmek adına efendinin otoritesine tabi olmayı seçmesiyle vuku bulur. Reisin otoritesi ise kitlesinden farklı duran bu otorite sahibinin geniş bir öngörü ile geleceğe yönelmesi, daha uzun vadeli düşünebilmesi ve bu doğrultuda temsil ettiği cenaha önderlik edebiliyor olmasıdır. Yargıcın otoritesi ise adaletin dağıtılması ve hakkaniyetin sağlanmasına dair tesis edilen otorite ilişkisi türüdür (Kojève, 2020, s. 39).

Arendt’in otorite anlayışındaki kadar doğrudan siyasal bir deneyime atıfla olmasa da Kojève de kendi arı tiplerini ve bunların olası bileşimlerini daha iyi ifade edebilmek adına sıklıkla örneklere başvurur. Örneğin reisin otoritesinden söz etmek gerekirse, devrimci bir durumda öne çıkarak geleceğe ilişkin bir ideal ya da tasarı sunan siyaset figürlerinde, ya da bir teknisyenin haiz olduğu uzmanlık bilgisinde bu türden bir otorite vardır. Çünkü mevzubahis figürler, muhataplarından mevcut durumun daha ilerisini görebilmeleri sayesinde “öndedir”. Eylem gerektiren ve risk alınmasını şart koşan durumlarda, örneğin savaş olasılığında, efendinin otoritesi devreye

girer. Kojève bunu “mareşalin otoritesi” örneği ile cisimleştirir. Geçmiş ve geleneklere bel bağlanarak köklü bir otorite oluşturulmasına ihtiyacın hasıl olduğu durumlarda babanın otoritesi devreye girer; yaşlıların gençler üzerindeki otoritesi buna bir misaldir. Genelgeçer adalet ilkelerinin tarafsızca yargılama süreçlerine dahil edildiği bağlamlarda ise yargıcın otoritesi vücut bulur; Kojève bunu herhangi bir alandaki “hakemin otoritesi” ibaresiyle lanse eder. Bu dört farklı saf otorite tipi, Kojève’in de sıklıkla üstünde durduğu üzere birbirlerine oldukça fazla sayıda alternatif form ile eklenilebilir.

Burada fenomenolojik analizden sonraki ikinci boyut olan metafizik analize geçerek, Kojève’in bu dört tip üzerinden sunduğu “zamansal” bağlamı açmak gerekir. Kojève “insani zaman” adı verdiği geçmiş-şimdi-gelecek üçgeninden müteşekkil olgu ile ebedi zamanı birbirinden ayırarak toplamda dört zamansal kategori ortaya koyar. Burada bu zamanların hiçbiri kendi içlerinde birer otorite sahibi değildir. Geçmiş, ancak kendisini pratiğe yön veren bir gelenek hüviyetinde sunabildiği ölçüde otoriteye, yani babanın otoritesine sahip olur. Benzer şekilde gelecek de sırf gelecek olmasından değil de bir tasarıda vücut bulması halinde öngörüye dayalı olan reisin otoritesini meydana getirir. Şimdi ise eyleme ve dolayısıyla riske dayalı olması hasebiyle, köle ile giriştiği ölüm-kalım mücadelesinde galip gelen efendinin otoritesiyle ilintilidir. Bu üç otorite tipi birlikte, dördüncü tip olan yargıcın otoritesinden farklı bir alt küme oluşturur, zira hepsi insani zamanın sınırlarına dahildir. Ancak ebedi zaman içerisinde yer alan yargıcın otoritesi, tam da bu zamansallığın dışında konumlanabildiği müddetçe var olacaktır (Kojève, 2020, s. 63). Reisin, babanın ve efendinin otoritesini, bu otoritelerin bulunduğu zamansal bağlama dışsal bir statüden yargılayabilen ve güncel koşullara göre değil de değişmez adalet yasalarına göre hüküm verebilen yargıcın otoritesi bu yönüyle diğer saf tiplerden farklı bir yerde yeşerir. Lakin Kojève bu metafizik analizde, farklı zamansal otoritelerin birbirine bağlı ve ilişkisel olduğu bazı noktalara da parmak basar (Kojève, 2020, s. 66). Öyle ki şimdinin otoritesi tek başına ve geçmiş ile geleceği bütünüyle göz ardı ederek var olamaz; o, yani şimdi, babanın otoritesini olumsuzladığı ölçüde reisin otoritesine, reisin otoritesini göz ardı ettiği müddetçe de geleneğin, yani babanın otoritesine dayanmak durumundadır (Kojève, 2020, s. 82). Reisin, yani geleceğe dair bir tasavvurun otoritesi ise, şimdiden bütünüyle kopuk olduğu durumda saf bir ütopya statüsüne indirgenecek ve güncel zamanla bağ kuramadığı ölçüde otorite niteliğini yitirecektir. Ayrıca insani zamansallığın dışında duran yargıcın otoritesi, insani siyasal yaşamı bağlayan bir otorite olabilmek adına diğer zamansal otorite türleriyle farklı bileşimler oluşturmak zorundadır; yani tek başına var olması Kojève’e göre olanak dahilinde değildir (Kojève, 2020, s. 87). Dolayısıyla zamana dayalı otoritelerin de tıpkı fenomenolojik alt kategoriler gibi saf halde bulunmaktan ziyade terkipler yoluyla pratikte vücut bulduklarını belirtmek uygun düşecektir.

Kojève, geliştirdiği dörtlü otorite kategorizasyonunu, bir siyasal sisteme ve “anayasal teori” şemsiyesi altında adlandırdığı kuvvetler ayrılığı perspektifine yedirerek örneklendirme yoluna gider. Buna göre, korunması ve geliştirilmesi gerekli olan babanın otoritesini genellikle ileri yaşlı ve bilge kişilerden oluşan senatolar; reisin otoritesini tasarılarla edimselleştiren yasama meclisleri; efendinin otoritesini risk almak durumunda olan ve doğrudan şimdiki zamanda eyleme yönelen yürütme; yargıcın otoritesini ise kura ile seçilmesi gereken ve zaman dışı adalet prensiplerini günün politik şartlarına uygulayarak yargılama yapması gereken yargı organı bünyesinde barındırır (Kojève, 2020, s. 101-102). Burada Kojève’in münhasıran altını çizdiği ve birazdan da yineleneyeceği üzere, modern anayasal kuvvetler ayrılığı nosyonu, babanın otoritesini geri plana iterek çerçeve dışına çıkarmıştır (Kojève, 2020, s. 80). Kojève’e göre “ilk nedenler” ve “geçmiş” ile olan bağlarından ötürü gelenek ve tanrısal otoriteye en çok yakınsayan tip olan babanın otoritesindeki geri çekilme, Arendt’te modern dönem içerisinde otorite ile birlikte din ve gelenekteki aşınmayı anımsatır. Dolayısıyla Kojève, otoritenin politik uygulamalarını irdelerken bu otorite türü dışında kalan üç tipin saf ve bileşik halleri üzerinden çeşitlemeler yapar. Kojève’in bu incelemelerinde Arendt’ten belirgin biçimde farklılaştığı bir husus, siyasal otoriteyi hassaten bir “devlet” meselesi addetmesidir; yani Kojève’e göre siyasal otorite özü gereği bu otoritenin mecrası olan devlete ilişkin olmak durumundadır (Kojève, 2020, s. 77). Arendt’te kamusal ve eylem ile nitelenen siyaset, Kojève’in otorite kavrayışı bağlamında devletle özdeşleşir. Hegel etkisinin Kojève’in düşüncesindeki izdüşümlerinden biri, bu devlet vurgusu olabilir.

Bütün bu analizin sonucunda Kojève, güncel dönemdeki “otoriter rejim” tartışmalarına tıpkı Arendt gibi bir alternatif yaklaşım. Öncelikle Kojève’in de Arendt ile paralellik içinde otorite ile “baskıcılık” ya da “zor” gibi mefhumları zıt istikamette kavramsallaştırdığı açıktır. Ayrıca Kojève, her türden siyasal rejimin, devrimin, demokratik yapının ve anayasal düzenin oluşturulması ve sürdürülebilmesi adına, geliştirmiş olduğu dört saf otorite tiplerinin muhtelif etkileşimleriyle ortaya çıkan otorite türlerinin varlığının elzem olduğunu açıkça ifade eder. Dolayısıyla en demokratik ve özgürlükçü siyasal sistemin de kendine has otorite ilişkilerine dayanması kaçınılmazdır; çünkü otorite ne özgürlüğe karşıdır ne de dayatmalar ve baskıcılıkla eş anlamlıdır. Özellikle modernite ile birlikte değerini kaybetmeye başladığını belirttiği babanın otoritesi ve gelenek de Kojève’e göre yeniden yeşertilmeli ve işleyen bir politik sistemin yapıtaşlarının arasına enjekte edilmelidir (Kojève, 2020, s. 80, 89). Burada Kojève, Arendt gibi otoritenin genel itibarıyla geri çekilmekte olduğundan söz etmez; bundan ziyade yalnızca babanın otoritesinin modernleşme ve kentleşme sebebiyle bir geri çekilme yaşamakta olduğundan ve geçmişin, şimdi üzerindeki bağlayıcı etkisinin azaldığından dem vurur (Kojève, 2020, s. 84-85). Ancak burada babanın otoritesi ile kast edilenin, Arendt’in kuruculara, geçmişe ve geleceğe yaptığı atıfla öne çıkan otorite kavramının nüvelerini de andırdığını

belirtmek gerekir. Dolayısıyla kavramsal bakımdan birbirlerinden farklı şemalar geliştirmiş olsalar da muhteva itibarıyla Arendt ve Kojève’in benzer şeylere parmak bastığını düşünmek uygun düşecektir. Ayrıca Kojève’e göre otorite, barındırdığı farklı formlardan ötürü (Ör. geleceğe dönük yeni siyasal kurgu ve pratikler geliştirebilmeye olanak sağlayan reisin otoritesi) doğaçlama eylem kapasitesini teşvik eden bir kudrete de sahiptir (Bergo, 2020, s. 150-151). Bergo burada Kojève’in otorite yitiminin yasını tutmaktansa onun kurucu ve eyleme teşvik edici yanlarına da detaylarıyla ışık tuttuğunu savunur.

Güncel dönemin diğer tartışmaları olan popülizm ve *post-truth* bağlamında Kojève’i kısaca değerlendirerek uyarılama yapmak icap ederse, özellikle *post-truth*’un sahne olduğu popülist figürlerin yükselişinin, aslında yürütme erkinin de güçlenmesine ilişkin argümanları beraberinde getirdiği söylenebilir (Cane, 2019). Yürütme erki ise Kojève’in şemasında efendinin şimdiyle ilgili olan ve risk alarak eyleme geçmeyi gerektiren otorite tipiyle ilintilidir. Yani güncel dönem metafizik olarak şimdinin, fenomenolojik olarak ise efendinin otoritesinden beslenir. Ayrıca mevzubahis popülist vakaların kahir ekseriyeti sağ popülist figürlerle bezeli olduğu için burada aynı zamanda gelenek, toplumsal değerler, din ve milliyet gibi unsurlar üzerinden babanın otoritesinin operasyonel hale getirilmesi de söz konusudur. Yani gerek otoriter rejimler gerekse popülizm ve *post-truth* bağlamında bu türden bir eklemleme gerçekleşir. Buna karşılık hasar gören ve ikincilleştirilerek perde arkasına itilen otorite türleri yargıcın otoritesi ile reisin otoritesidir. Zira bir yandan tarafsız olduğu ileri sürülen kurum, kuruluş ve kişilerin de popülist imgelemde mücadele alanına dahil edilerek taraf kılınması, buna ilaveten Kojève’e göre teknisyenin uzmanlık bilgi ve geleceğe ilişkin öngörülerini de içeren reisin otoritesinin değersizleşmesi bu dönemin karakteristik özelliklerindedir. Ayrıca yasama organının da güçlenen yürütme organı karşısında gerilemesi, reisin otoritesinin efendinin otoritesi karşısında etkisizleşmekte olduğuna dair bir diğer emare addedilebilir. Kojève’in sunduğu çerçeveden bakıldığında, güncel siyasal gelişmeler yukarıda sözü edilen iki otorite tipinin eklemlemesi ve buna karşılık diğer iki otorite tipinin dışlanmasının nasıl bir sonuca meyledebileceğini göstermesi açısından kıymetli bir perspektif sunar. Hatta belki daha ileri düzeyde bir çıkarımın olanağını ortaya koymak açısından belirtilebilir ki güncel *post-truth* iklimi, kamusal içeriklerin ve siyasetin katı bir şimdıcilik ve “anlıkl olma durumu” üzerinden parlayıp sönmeye ve geride ardına kalıcı bir şey bırakmaması ile karakterizedir. Burada hem yasama meclisleri ile uzmanların geleceğe dönük tasavvurlarının otoritesi, hem de modernitenin süregelen bir etkisi sonucu geleceğin otoritesi tahrip edilmiştir. Popülist liderlerin aslen sunduğu otorite de yürütme organının güçlenmesi ve “risk alan, girişken” lider profilinden de anlaşılabilir üzere şimdije dayalıdır. Sağ popülizmin şimdinin otoritesini geçmişin ve babanın otoritesi ile desteklemeye çalışması, babanın otoritesinin sistematik biçimde gerilemekte olduğu gerçeğine ciddi bir tesirde

bulunmadığı sürece şimdi, otoritenin yegâne kaynağı olmaya devam edecektir.

4. Sonuç

Bu çalışmada Hannah Arendt ve Alexandre Kojève'in otorite kavramına ilişkin geliştirdikleri teoriler mukayeseli olarak incelenmiştir. Böylesi bir inceleme ile özellikle güncel dönemin otoriterlik, popülizm ve *post-truth* benzeri tartışmalarına katkı sağlamak ve daha berrak bir kavramsal çerçeve sunmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda öncelikle Arendt, tanım icabı hiyerarşik bir nitelik ihtiva ettiğini söylediği otoritenin her zaman eşitsiz bir ilişki üzerine dayanmak durumunda olmasını, otorite kavramının özsel bir niteliği addetmiştir. Eşitler arası istişare, münazara ve ikna çabasının sürdüğü bir etkileşimde otoriteye yer yoktur. Buna benzer şekilde, zor ya da şiddet araçlarının uygulamaya koyulduğu vakalarda da otoritenin başarısız olduğu kabul edilmelidir; çünkü otoritenin kullanımı, şiddet ve zora başvurulmasını gereksiz kılar. Yani Arendt'e göre otorite ve otoriter rejimlerin baskıcı, şiddet yanlısı ya da özgürlük karşıtı sıfatlarıyla kodifiye edilemeyeceği açıktır. Otorite ile özgürlük, birbirlerine tezat oluşturmanın tam aksine aslında birbirlerini destekleyen bir ilişki içerisinde düşünülebilir. Romalılar, özgürlüklerini Arendt'in de özgünce ileri sürdüğü gibi kuruculara ve dolayısıyla onların otoritesine borçludur.

Arendt'in oldukça tartışılan bir fikri de modern dönemle birlikte otoritenin artık insan ilişkilerini ve dünyayı düzenleyici bir tesire sahip olmadığı, diğer bir tabir ile yitirildiğidir. Bu çalışmada bu bütüncül bakış açısı tamamen kabul edilmemekle birlikte bu görüşün haklı olduğu belirgin olan bir yan barındırdığı iddia edilmiştir. Haklılık payı, modernitenin geleneklere, kurumsallaşmış inanç sistemlerine ve toplumsal-siyasal hiyerarşilere belirli bir eleştirelilik çerçevesinde yaklaşıyor olmasındandır. Ancak böylesi bir durum vaki olsa bile otoritenin bütünüyle yitirildiği çok kuvvetli ve keskin bir sav olup, modernite ve sonrası dönemde siyasal-toplumsal ilişkilerin örgütlendiği farklı otorite türlerini izah edemediği ölçüde kısıtlı olacaktır. Arendt'in yol gösterici yanı, hem otoriter rejimleri totaliterlik ve tiranlık gibi diğer rejimlerden açıkça ayırması hem de otoriteyi bir yandan siyasal yapı diğer yandan da özgürlükler açısından kurucu bir kavramsal şemaya yerleştirmesidir. Öyle ki, otoritenin sağladığı kalıcılık sayesinde beliren dünyayı anlamlandırabilme yetisi, otorite yokluğunda dünyanın her şeyin başka bir şeye dönüşebilmesine olanak sağlayan bir kayganlıkta kaybolacaktır (Türk, 2016, s. 96). Böylelikle otorite, kısıtlayıcı ya da baskılayıcı olmak bir kenara, bilakis yitirilmesi halinde ortaklığın, bir aradalığın ve kamusalığın tahribata uğradığı koruyucu bir duvar niteliğinde algılanabilir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Kojève'in otorite tasavvuruna geçilmiştir. Kojève'in de tıpkı Arendt'te olduğu gibi otoriteyi şiddet, zor ve iknadan farklı bir yerde konumlandığı görülmüştür. Kojève'in açıkça herhangi bir sorgulanma ya da tanınmama durumunun otoriteyi tasfiye edeceğine ilişkin sunduğu net görüş belirtilerek,

sorgulanan ya da tanınmayan otoritenin aslında hiçbir şartta otorite olmadığı çıkarımı vurgulanmıştır. Arendt'te sorgulama ya da tanınmamaya yönelik açık bir tartışma Kojève'deki gibi yürütülmemiş olsa da moderniteyle birlikte kamusallaşarak mobilize olan şüphenin otorite aşınması sayesinde mümkün olduğu fikri ile Kojève'in az önce ifade edildiği şekliyle kurulan otorite-sorgulama ilişkisinin benzer bir damardan beslendiği savunulmuştur. Kojève yine Arendt'in görüşleriyle uyum oluşturarak, özgürlük ile otorite arasında bir zıtlık görmemiş; hatta aksine özgür ve bilinçli eylemde bulunabilme kapasitesini otorite ilişkisinin tesis edilmesi bakımından bir ön şart addetmiştir. Kojève kurucu bir değer atfettiği ve her siyasal rejim açısından elzem gördüğü otoritenin özü hakkında yürüttüğü tartışmayı detaylandırmak adına Arendt'ten farklı bir düşünce akışı izleyerek dört farklı alt kategori tanımlama yoluna gitmiştir. Babanın çocuk üzerindeki otoritesi, efendinin köle üzerindeki otoritesi, reisin kitle üzerindeki otoritesi ve yargıcın otoritesi Kojève'in sunduğu saf otorite kategorileridir. Bu kategorilerin irdelendiği fenomenolojik analizden farklı olan metafizik analiz düzeyinde ise Kojève otorite tiplerini zamansallaştırır. Babanın otoritesi gelenek üzerinden geçmişe; efendinin otoritesi risk ve eylem üzerinden şimdiye; reisin otoritesi ise tasarı ve ideal üzerinden geleceğe dairdir. İnsani zaman dışında yer alan ve ebedi adalet ilkeleriyle ilintili olan yargıcın otoritesi ise bu üçlüden farklıdır. Arendt'in potansiyel düzeyinde olmasa da bütünüyle yitirildiğini iddia ettiği otoritenin, daha güncel dönemlerde farklı alt kategorilerin etkileşimiyle farklı olaylarda nasıl açığa çıktığını Kojève'in perspektifi daha detaylı izah etmeye yardımcı olabilir. Arendt'te yitirilen otorite, gelenek ve din ile sıkı sıkıya bağlı olduğundan bununla Kojève'in gelenek ve tanrı ile yakın ilintisi bulunan babanın otoritesi kavramını birlikte okumak makuldür. Zira Kojève de Arendt'e benzer şekilde babanın otoritesinde bir gerileme sezmiştir. Nihayetinde Kojève, otoritenin "otoriter rejim" tartışmalarındaki pejoratif algıdan kurtarılarak daha müspet bir anlayışla ele alınmasına olanak sağlar ve siyasal rejimlerin kuruluşu açısından pozitif rolünü ayrıntılarıyla betimler. Sonuç olarak bu çalışmada Arendt ve Kojève'in otorite nosyonuna yönelik fenomenolojik sorgulamalarının karşılaştırmalı biçimde incelenmesinin, kavramın siyaset bilimi literatüründe göz ardı edilen ama yüksek önemi haiz hüviyetini tekrar gündeme getirebilmek ve güncel tartışmalara daha farklı bir mercek eylebilmek açısından alternatif bir referans noktası olabileceği düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Alpay, Y. (2019). *Yalanın Siyaseti*. İstanbul: Destek.
- Arendt, H. (1990). *On Revolution*. London: Penguin Books.
- Arendt, H. (2005a). *The Promise of Politics*. New York: Schocken Books.
- Arendt, H. (2005b). *Understanding and Politics (The Difficulties of Understanding)*. H. Arendt ve J. Kohn (Dü.) içinde, *Essays in Understanding 1930-1954*:

- Formation, Exile, and Totalitarianism* (s. 307-327). New York: Schocken Books.
- Arendt, H. (2018). *İnsanlık Durumu*. (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Arendt, H. (2020a). Hakikat ve Siyaset. H. Arendt içinde, *Geçmişle Gelecek Arasında* (B. S. Şener ve O. E. Kara, Çev., s. 307-356). İstanbul: İletişim.
- Arendt, H. (2020b). Otorite Nedir? H. Arendt içinde, *Geçmişle Gelecek Arasında* (B. S. Şener ve O. E. Kara, Çev., s. 135-202). İstanbul: İletişim.
- Arendt, H. (2020c). Özgürlük Nedir? H. Arendt içinde, *Geçmişle Gelecek Arasında* (B. S. Şener ve O. E. Kara, Çev., s. 203-240). İstanbul: İletişim.
- Bauman, Z. (1987). *Legislators and Interpreters: On modernity, post-modernity and intellectuals*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Bergo, B. (2020). Husserl and the Political: A Phenomenological Confrontation With Carl Schmitt and Alexandre Kojève. T. Bedorf, ve S. Herrmann (Dü) içinde, *Political Phenomenology: Experience, Ontology, Episteme* (s. 121-151). Abingdon: Routledge.
- Brahms, Y. (2019). Philosophy of Post-Truth. *The Institute for National Security Studies*. Mart 21, 2021 tarihinde <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2019/09/Philosophy-of-Post-Truth.pdf> adresinden alındı
- Brunkhorst, H. (2006). Equality and elitism in Arendt. D. R. Villa (Dü.) içinde, *Cambridge Companion to Hannah Arendt* (s. 178-198). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Burke, E. (2019). *Fransa Devrimi Üzerine Düşünceler, 1790*. (A. Özcan, Çev.) İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Cane, P. (2019). Executive Primacy, Populism, and Public Law. *Washington International Law Journal*, 28(2), 527-580.
- Cicero. (2019). *Devlet Üzerine*. İstanbul: İthaki.
- d'Entreves, M. P. (2019). *Hannah Arendt*. (E. N. Zalta, Editör) The Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2019/entries/arendt/> adresinden alındı
- Farkas, J. ve Schou, J. (2020). *Post-Truth, Fake News and Democracy: Mapping the Politics of Falsehood*. Abingdon: Routledge.
- Friedrich, C. J. (1958). Authority, Reason, and Discretion. C. J. Friedrich (Dü.) içinde, *Nomos I: Authority* (s. 28-48). Cambridge, US: Harvard University Press.
- Friedrich, C. J. (1972). *Tradition and Authority*. London: Palgrave.
- Furedi, F. (2013). *Authority: A Sociological History*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Gurri, M. (2018). *The Revolt of The Public and the Crisis of Authority in the New Millennium*. San Francisco: Stripe Press.
- Honig, B. (1993). *Political Theory and the Displacement of Politics*. Ithaca: Cornell University Press.
- Kalyvas, A. (2008). *Democracy and the Politics of the Extraordinary: Max Weber, Carl Schmitt, and Hannah Arendt*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Kavanagh, J. ve Rich, M. D. (2018). *Truth Decay: An Initial Exploration of the Diminishing Role of Facts and Analysis in American Public Life*. RAND Corporation.
- Kojève, A. (2016). Tyranny and Wisdom. T. W. Burns ve B.-P. Frost (Dü) içinde, *Philosophy, History, and Tyranny: Reexamining the Debate between Leo Strauss and Alexandre Kojève* (s. 291-358). Albany: State University of New York Press.
- Kojève, A. (2020). *Otorite Kavramı*. (M. Erşen, Çev.) İstanbul: Alfa.
- Levitsky, S. ve Way, L. A. (2011). *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Luhmann, N. (1979). *Trust and Power*. New York: John Wiley & Sons.
- Mendel, G. (2005). *Bir Otorite Tarihi: Süreklilikler ve Değişiklikler*. İstanbul: İletişim.
- Nietzsche, F. (2005). Twilight of the Idols, or How to Philosophize with a Hammer. F. Nietzsche, A. Ridley ve J. Norman (Dü) içinde, *The Anti-Christ, Ecce Homo, Twilight of the Idols* (s. 153-230). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Norris, P. ve Inglehart, R. (2019). *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Oakeshott, M. (1962). Rationalism in Politics. M. Oakeshott içinde, *Rationalism in Politics and Other Essays* (s. 1-36). London: Methuen & Co Ltd.
- Ronell, A. (2012). *Loser Sons: Politics and Authority*. Chicago: University of Illinois Press.
- Schmitt, C. (2008). *Constitutional Theory*. (J. Seitzer, Çev.) Durham: Duke University Press.
- Sennett, R. (2017). *Otorite*. (K. Durand, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Strauss, L. (2013a). On Tyranny. L. Strauss, V. Gourevitch ve M. S. Roth (Dü) içinde, *On Tyranny: Including the Strauss-Kojève Correspondence* (s. 22-105). Chicago: The University of Chicago Press.
- Strauss, L. (2013b). Restatement on Xenophon's Hiero. L. Strauss, V. Gourevitch ve M. S. Roth (Dü) içinde, *On*

Tyranny: Including the Strauss-Kojève Correspondence (s. 177-214). Chicago: University of Chicago Press.

- Terzi, Â. (2020). Post-Truth Kavramı ve Türkçe Karşılıkları Üzerine. *Türk Dili*(820), 80-86. Mart 22, 2021 tarihinde <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/%C3%82dem-Terzi--POST-TRUTH-KAVRAMI--7-2.pdf> adresinden alındı
- Türk, D. (2016). Eşitlik, Özgürlük, Otorite: Arendt ve Rancière'i Karşılıklı Düşünmek. *Mülkiye Dergisi*, 40(3), 87-114.
- Weber, M. (1978). *Economy and Sociology: An Outline of Interpretive Sociology* (Vol. 1, 2). (G. Roth ve C. Wittich, Dü) Berkeley: University of California Press.
- Yılmaz, Z. (2015). Roma Siyasal Düşüncesi. M. A. Ağaogulları (Dü.) içinde, *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler* (s. 164-195). İstanbul: İletişim.